

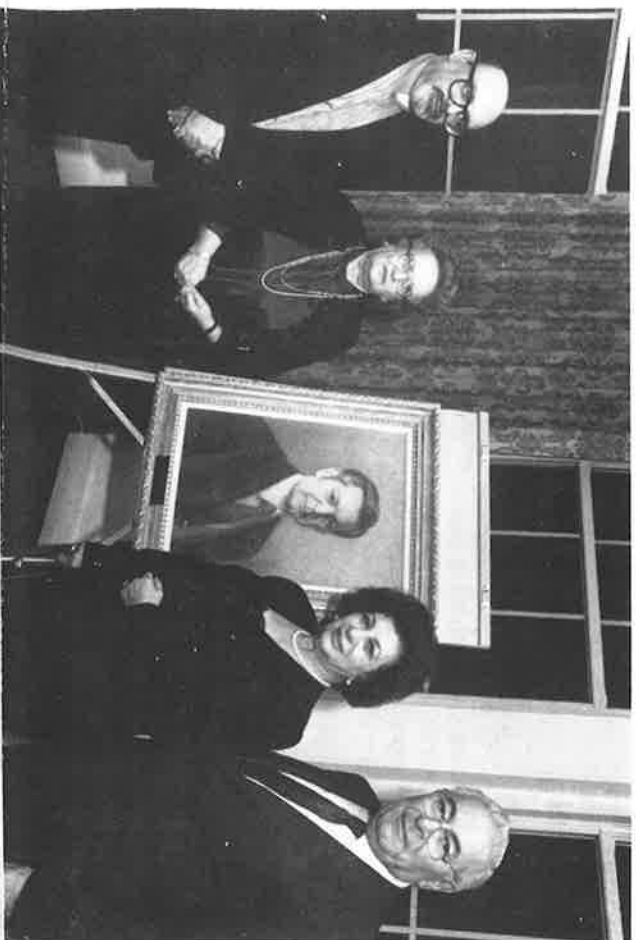
Please return.

Հրատարակչի և Ամերիկահայոց Արքեպիսկոպոս Թեոփի Ազգային Առաջնորդարանի
A Publication of the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America

Volume XIII, Number 8 — December 1990

Columbia University Names Armenian Chair After Benefactor Gevork Avedissian

On Thursday, October 25, the Armenian Chair at Columbia University which was endowed in 1979 with one million dollars by Gevork and Isabella Avedissian, was officially renamed the Gevork M. Avedissian Chair of Armenian History and Civilization. Archbishop Mesrob Ashjian, who delivered the opening prayer, is seen above with Mrs. Isabella Avedissian and on the right, Flora and Vazgen Shahverdian from California who are benefactors and trustees of the Armenian Center. The portrait of the late Mr. Avedissian by Soss Melik was presented to the University by the Armenian Center. In her brief and emotional remarks, Mrs. Avedissian thanked everyone for the great tribute. "The Armenian Center at this great University always meant so much to Gevork," she said, "and my son, Vahig, and I feel truly honored that the Centennial Chair of Armenian History and Civilization will now bear his name. . . although he would never seek this type of recognition, I know he would be pleased to know that you have chosen to honor him in this way."

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՄԱՆՈՐ ՅԱՏՈՒԿ ՌԻՏԵՍՏՆԴԷՆ

Որտե՛ս տանի՛ ձեռնական արարողություններն ու սովորությունները անխառնափոխո՞ւն կընդգրկեն նաև տանին յատուկ ուստեսանդիչը: Տանուր ընթացքին է, որ ժողովուրդը ընտանիք – սա ընտանիք, երեման ալ՝ գեղեցատանով կը հասարկի, եւ այդ համախմբովը անպայման ուսուիրիքն ստեղծուի: Ինչ կը վերաբերի հայկական Ամանորին, անոր յատուկ ու ստեղծը յատկապէս կը ցրացնէ մեր Կարանդին ստեղծուող հեթանոսականն ու քրիստոնէականը:

Ինչպե՞ս:
Հայկական Ամանորի ուստեսանդիչին ստանցքը՝ հարգահարկներն ու չորցուած պտուղներն են, որոնք սերտօրէն կապուած են բերքի եւ պտղաբերութեան դէպ Վանատուրին: Նաև՝ Ամանորի օրը մաս կը կարգէ Գրիգորապետ ՕՊանձրը կանխորդ պահճի շրջանին: Ուրեմն՝ հարգահարկներն ու միջոցըլը չեն իսկապէս նաև պահճը: Այսպէս, հայկական այլեւսլ գրատաներու եւ շրջաններու կարանդի ուստեսանդիչը մի կէն պարտաւոր, այլ կը պարտաւորին ընդդէմով, քանիցսերտանով եւ ձգիով: Ծառկանչական են, ի մասնաւորի պարտաւորող անուշիղինն ու խմորներնը: Կարճէ ստանձնացնել եւ զննարկել մեր Կարանդին կարգ մը ուստեսանդիչները:

Ա՝ «ՏԱՌԻՆ»

Ամանորի ձեռնական համակարգին մէջ մտնող՝ «ստանդին»-ի հնարական յարկութեան նկատմամբ բարդութիւն ունեցող հասարակն կը բխէին գրաշուրթիաններ, որոնք կը վերաբերէին ամբողջ տարւածան: Այս ձեռնիցն ամբնէն տարածուածն ու յարտեսանդը՝ տարի, կրկնէ կամ բոլորով – կրկնէ կերտող, կերր, ընկրգով եւ զանազան զարդարանով գարդարուած զարդըլը – հայնի միջոցով տարւածան ստատութիւնը («Յէր եւ պերեգիթ») որտեղու ձեռնական սովորութիւնն էր:

Ի՞նչ է տարին:
Հայնի խմորին զիչ մը անելի թանճր եւ խիտ խմոր մը կը շարէին (Գուրով կամ կարթով եւ ցրտնիլ ախորով), սպա՛ս զայն կը քանակին «Մեծ, բոլորիլ եւ տապալիլ»,

Amashig Vartan...

A science program on a Toronto radio station often includes news items about astronomy. Recently such an item was the planet Mars. We were told Mars would be visible to the naked eye till the middle of November 1990. Luckily we had many nights of clear sky. I gazed at the stars, particularly at Mars, according to the astronomer's directions, the largest star with a bright orangy glow. While I watched it many childhood memories came to my mind after night. One such memory is connected with Christmas. . .

"Eugenie, sweetheart, time to wake up," whispered my mother in my ear, thinking that I was asleep. The room was still dark, my eyes closed, but I was not asleep. In fact, I hadn't slept at all, because this was the first time I was going to an Armenian Midnight Mass at Christmas as a little girl.

It was a crisp, stinging, cold January night in Aleppo, Syria. Soon we were walking through narrow streets partially lit by city lights, peaceful and quiet, as if the whole world was asleep. Here and there a few faithful blackshawled women and young girls were walking, whispering to each other lest they disturb the sleeping neighborhood.

Now gazing at the serene sky I asked, "Mother, where is the large bright star of Baby Jesus?"

"So, that's what you're looking for!" she replied.

Meanwhile, others from adjacent streets joined us. "I see little Genie is in our company tonight," commented a neighbor softly.

"Poor child." A friend's mother walked closer to me. Then to test if I was really awake, she showed me two fingers and asked, "How many is this?" I didn't quite understand at the time why she would do that. There was a subdued laugh. Mrs. Karian, the oldest person, whom everybody called Morkoor was more sympathetic. "I hope," she said, "the church will be open in good time. It'll be pretty cold for a little girl to stand and wait outside."
"We were much earlier last year,"

said my mother. "Besides," she continued, "she's been begging for weeks to come with me tonight."

Afterwards we heard the church bells ringing. I hadn't found the large bright star yet, but I was hopeful.

Today, when I look back in time and think of Christmas holidays I've spent thousands of miles away, I feel a loss. The loss of bliss.

In the old days gifts were modest; decorations minimal; the food was wholesome and moderate. We didn't need expensive gifts to show our love for one another; there was no need for elaborate parties to be happy. We did not need alarm systems to feel safe; women carried their purses and wore their jewelry to midnight mass without apprehension. In a Moslem country where there were more mosques than churches, both the Moslem calls to prayer and the church bells could all ring out at all hours of the night and day without the slightest thought of disturbing anyone.

In my childhood, more than 50 years ago, there was tolerance towards the faith of others and understanding of the soul's yearning.

We are now living through 'global' troubled times. Tonight, gazing at the Scarborough sky, I'll wish on any bright star for PEACE ON EARTH AND GOODWILL TOWARDS ALL MEN.

May God spare us all and lead us to a happy New Year.

Prayerfully, your loving,
Eugenie Vartan

"May the Lord bless and protect you;
May the Lord's face radiate with joy because of you;
May he be gracious to you, show you his favor,
and give you his peace."
Numbers 6:24-26

Merry Christmas & Happy New Year

Editorial . . . World Summit For Children: Now What?

Less than three months ago—September 30, to be exact—leaders from more than 70 nations came together under the auspices of the United Nations to show concern for the children of this world. The declaration that the World Summit leaders adopted pledged that nations would work together to make this world a better place to live in for our children. Specifically they would be concerned about the 14 million infants who die before the age of 5, drastically cut malnutrition among children, reduce the number of women dying in childbirth each year, provide a clean environment, ensure at the least a primary education for all, reduce the adult illiteracy rate and protect children in especially difficult circumstances.

The adopted document poignantly stated, "The children of the world are innocent, vulnerable and dependent. They are also curious, active and full of hope. Their time should be one of joy and peace, of playing, learning and growing. Their future should be shaped in harmony and cooperation. Their lives should mature, as they broaden their perspectives and gain new experience."

Lofty and poignant words echoed in the halls of the UN as leader after leader arose and in their four minutes of allotted time spoke of their dedication to children and in the words of George Bush, "...these children can be saved when we live up to our responsibilities as a world community of adults..."

Since that day, little more has been said of our children around the world. All the leaders went home. Nothing has changed. Children are still hungry. Still abused. Still uneducated. Still deprived of medical care.

Certainly we are not so naive to think that a few months could make a difference. However, we sincerely hope that the UN Summit was not just another circus-type "event" with more media hype than substance. The truth is that since the Summit we have been searching in vain for some follow-up, hoping against hope that at least the document has not been totally forgotten.

The Children of Lebanon

Ironically at about the same time of the Summit hoopla, another news item came to our attention from the Deutsche Presse-Agentur with a Beirut dateline. Two photographs accompanied the story. One showed three young boys (perhaps eight or nine years old) playing with wooden rifles in East Beirut. The other photo was of a little girl, about the same age as the boys, surrounded with sandbags in her home. She is crying so desperately, so hopelessly that the image of this unknown, unnamed youngster pressed indelibly into our brain.

The story said: "Among the casualties of Lebanon's long and grinding civil war, there is a forgotten and yet a more appalling loss—the effective loss of an entire generation. According to the United Nations International Children's Fund, more than 40,000 Lebanese children have been killed in 16 years of strife and an entire generation has grown up with hearts full of fear and minds full of panic."

Perhaps the problem with the UN Summit is its grandiose approach. Perhaps these problems can be better attacked on a smaller scale, a little at a time, rather than creating great and impossible goals.

Perhaps we can start by helping our Armenian children in Lebanon. Perhaps we can each contribute a small amount to keep one Armenian child in Lebanon in school.

When you receive the next issue of OUTREACH the Christmas and New Year season will be past. In that issue there will be yet another appeal for the children of Lebanon. Perhaps there will be enough leftover from our conspicuous over-indulgence of gifts, foods, decorations, parties, to save one child. Perhaps.

Conversation with Harutium Khatchadrian

by Jackie Abramian

This interview is reprinted with permission from *Contemporary Armenian Artists* by Jackie Abramian, published by Amara Books. The documentaries mentioned in the interview are available at the Prelacy bookstore.

Harutium Khatchadrian is one of the youngest, most promising filmmaker in Armenia, who gained fame with his documentary, *Gond*, about Yerevan's oldest neighborhood, now a dilapidated ghetto.

I met the tall, proud-walking Khatchadrian before seeing his documentary. Nerses Ovanesian, a veteran Yerevan filmmaker introduced him to me as he joined us at the Haifilm Studios in Yerevan. He seemed different from other directors I had met, saying little while the others sat around talking. At one point, he excused himself, explaining he had some work to finish, and just left.

Gond, a masterful collection of innovative scenes, is truly impressive. I never expected such a contemporary style, or such boldness in taking advantage of *glasnost*. The film's freedom, its panoramic scenery, show life the way it is—hiding nothing, explaining nothing, allowing the poor, neglected people to speak for themselves. Its critical theme is the oppression caused by a bureaucracy that forbids renovations in order to drive out the residents. The imposing voice of an Intourist guide plays intricately over the images of poverty and struggle. *Gond* shows scenes no tourist will ever visit. Although its characters are never developed, the viewer becomes totally involved with their daily efforts to preserve a part of the city their forefathers lived in, and to which they so tenaciously cling, for it is here that Yerevan's history, before war and after, comes to life. One of *Gond*'s most moving moments is one in which a fire destroys a house that its residents had so carefully tried to preserve. At the film's end we see Gond standing dark, overshadowed by the bright lights of Yerevan's city lights. A star glitters above, a woman moans with labor pains, echoing the pain of decades of misery and struggle as a new life is brought into the world, a life whose very survival remains a question. With *Gond*, Khatchadrian takes the lead in the reforming of attitude, perhaps thinking even beyond *glasnost*, by focusing on the realities of life and human suffering, and by persevering in the conversation of something inestimable.

His most recent movie *Spidag Kaghak*, (White Town), is another testimony about a group of Armenians caught in the conflicting midst of Russian and Georgian cultures and their determination to cling to their Armenian heritage and culture, preserving it at all costs. Himself born in Spidag Kaghak, a small town in the Georgian Republic, the thirty-three-year-old Khatchadrian is a graduate of Yerevan's Film Institute where he now teaches documentary filmmaking. He began his film career as a cameraman at the Haifilm studios, and eventually worked his way up to assistant to the director, then assistant director, then to second director, and finally to full director.

Gond was the grand prize winner at the Young Filmmakers of the Soviet Union and the Contemporary Documentary Film festivals, and it was chosen to go to the Berlin and Oberhausen film festivals, but because of the chaos caused by the recent development in Armenia concerning the Charabagh region, the film was not included.

OUTREACH

A monthly publication of the Armenian Apostolic Church of America

Archbishop Mesrob Ashjian, Prelate
Mardirous M. Hafvani, Managing Editor
Iris Papazian, Editor

OUTREACH (USPS 426-490) is published monthly, except for a combined July-August issue, by the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America, 138 East 39th Street, New York, NY. Printed in the United States of America. Second class postage paid at New York, NY 10016.

Postmaster: Send address changes to,
138 E. 39th Street, New York, NY 10016.

ed with the films sent to the festival.

Khatchadrian actually lived in Gond for six months during the filming of the movie which is probably why the quality of the film is so superb, for it is not a superficial documentation but one which was lived through, experienced and digested, and then presented as a real life story. This also says something about the way Khatchadrian's high standards create and give his viewer something which leaves a deep, rather than momentary, impression.

J.A.: Why has Gond created controversy in Yerevan?

H.K.: Because it shows what the oldest section of the city looks like, without a written script that polishes up the cinematography aspects. I let the people of Gond become my main actors. The movie shows poverty, the harsh living conditions and the way things have remained, as it chronicles from archival films of the 1910 period, and then switches to today and shows how things haven't changed much.

J.A.: What was the message you wanted to bring across with this film?

H.K.: That the system does nothing to provide these people with better living conditions, that the system basically leaves Gond ignored and unattended.

J.A.: How did you go about making this movie?

H.K.: We lived in Gond for six months ourselves. We set up hidden cameras everywhere so as not to disturb the daily routines or intimidate the residents. But we had to live among them to understand the rhythm of their lives, and this gave us the opportunity to capture all kinds of scenes. We have a wedding scene, a fire, a funeral and finally, a birth. We set up constant watch over the community, so when the fire broke out, we got a call from our man, and rushed over to capture the entire trauma of a house, already in poor condition, being burned to ashes, and leaving the residents homeless.

J.A.: The ending of your movie is quite moving as we hear a woman's labor moans.

H.K.: It is a night scene in Gond, and lights bring out yet another face of the community. But it ends with the voice of a woman in labor, and the fact that another unfortunate being is born into unbearable conditions that mean nothing but struggle is fit and just.

J.A.: The beginning of your movie is a panorama of Gond with the voiceover of an Intourist guide praising the Armenian Republic for its beauty, archaeology, richness, museums, and finally saying that "Armenia is an open air museum" as one enters the very depths of Gond's most dilapidated shacks.

H.K.: Yes, it's a bit of a daring step.

J.A.: One which I am sure you would not have been able to produce without the luxury of glasnost.

H.K.: That's true. *Glasnost* has given us a chance to tackle taboo subjects in the system, one of which is the total inattention of the system towards the need for renovation. Gond has never been rebuilt or reconstructed. It has festered with all kinds of things; the homes all leak, several generations live under the same roof. As you can see in the movie, the footage is proof of the harsh conditions.

J.A.: What are you working on now?

H.K.: I'm finishing a movie based on my birthplace. The theme is, again, how the Armenian people have preserved their Armenian identity in a non-Armenian setting, and have survived with their traditions, religion, values, languages and history intact. It is a chronicle of their ways. Again, it's in the same style as *Gond* with no script. I always make sure that the existing facts about a place are not altered

to fit my needs, but rather that my equipment is set up in such a way as to capture life as it is.

J.A.: How did you come to choose the theme and the title?

H.K.: The theme is something I concentrate all my films on. It's a matter of ethnic perseverance. Spidag Kaghak is merely another place where Armenian ethnicity has been preserved, as it is in Gond. These people have remained what they were throughout decades of change. The title is the name of the town itself, for in winter time it is completely covered with snow.

J.A.: In Spidag Kaghak you touch upon the Afghanistan war as you show a mother greeting her son in a coffin.

H.K.: Yes, I bring home a soldier in a coffin. His mother cries, while in the background we hear the voice of a Russian military official encouraging the youth to join the army. Again, this is made with the privileges of *glasnost*.

J.A.: What are your future plans?

H.K.: To continue to focus on the perseverance of ethnicity. Now I'm planning to work on a film that will follow an Armenian brigade sent to faraway places in the Soviet Union to work. They go as workers to assist in places where there isn't enough manpower.

J.A.: And what are you hoping to achieve by this?

H.K.: I want to document how these villagers make the journey, show the very roads through which they travel, their struggles in reaching their destiny. Once they are there, how do they accept the new way of life? The new people? The traditions? I want to show how they change. And how they cause change among their counterparts. And when they return to Armenia, how are they changed? And how have they moved from one stage of their lives to another? And in what direction? Under what circumstances? Many of them go away to work and never return. Some marry non-Armenians and stay there, some marry and bring their brides home, some return to live as changed men, some go there and die. It's all of these aspects that I will try to unfold.

J.A.: Have you chosen a title yet?

H.K.: I have to find a suitable group; a group of brigades who will satisfy my needs, and answer my questions. This is going to take some research. Financially, this movie will be costly—to travel with these people, to be with them, to return to live among them and share their experiences. I'm hoping the cost will be covered, making it easier for us to transport some of the equipment. As far as a title . . . no, I don't have a title for it yet.

J.A.: Why are you so obsessed with this issue of ethnic preservation? Why do you concentrate on making documentaries only?

H.K.: As Armenians we have had so many struggles, and our ethnicity has somehow survived. . . a bit changed, altered but preserved. I'm most interested in documenting this in order to show the process of preservation. And our lives are changing every day. We are experiencing change now; the very making of movies on this topic is a testimony to this opportunity. I've always made documentaries and always will, I think because I feel that life as it is—without fictionalizing it—is sufficient enough to be presented by itself. This is true of any kind of problem or issue we want to present. It is there, it just needs to be chronicled — through documentaries.

J.A.: As a documentary filmmaker do you look up to anyone in particular as your model?

H.K.: Yes, I think that Peleshian is my

(Continued on page 4)

With the Archbishop...

During the autumn months Archbishop Ashtjian visited a number of parishes, attended eumenical meetings, and received visitors at the Prelacy. Some highlights follow:

St. Illuminator's Cathedral, NYC

On Sunday, October 14, Archbishop Ashtjian, presided over the consecration of a Khatchkar from Armenia presented in memory of Aram Nalbandian and an oil painting by Sarkis Alaverdian and an oil painting in memory of Mary Ohanesian. Following the Divine Liturgy a Repose of the Souls ceremony took place on the occasion of the first anniversary of the death of Aram Nalbandian and the 13th anniversary of the death of Mary Ohanesian.

Consecration of Khatchkar at St. Illuminator's, New York.

St. Mary's, Whitinsville, MA

On Sunday, October 21, Archbishop Ashtjian was with the Soupp Khatch parish in Whitinsville, where he officiated over the Divine Liturgy and delivered the sermon. During the services His Eminence consecrated eight wall crosses which had been donated by: Mr. and Mrs. Joseph Montecarlo, Miss Verkin Arakelian, Mrs. Agha Saniktrian and children, Mr. and Mrs. Paul Arakelian, Mrs. Azadouthi Haroutunian and children, Mr. David Papazian, Mr. Vahram Antranig Garabedian, Mrs. Sranoush Mouradian, Mrs. Armenouhi Tlhirian, Mr. and Mrs. Hagop Avakian, and Mr. and Mrs. Kourken Kazarian.

Soupp Khatch, Chevy Chase, MD

On Saturday, November 10, Archbishop Ashtjian was with the Soupp Khatch parish and presided over the church's 26th anniversary celebration, which was attended by more than 300 people. The next day, His Eminence delivered the sermon during the Divine Liturgy officiated by Rev. Khoren Habeshian, pastor of the church.

At St. Sarkis, Douglaston, New York.

St. Sarkis, Douglaston, NY

On November 18, St. Sarkis Church marked a special holiday of Thanksgiving as the parish began to conduct regular Sunday services, five years after the old edifice in Bayside was completely destroyed by fire. Archbishop Ashtjian celebrated the Mass and presented his sermon asking the parishioners to face the challenges of the future and remain an active church family. A banquet took place following services at the Terrace on the Park. The new church cost nearly 4 1/2 million dollars. Only ten percent of that total is left to be raised.

Holy Cross Church, Troy, NY

Archbishop Ashtjian presided over the 32nd anniversary of the Holy Cross Church in Troy, New York, on November 25. His Eminence was the main celebrant and preacher during the Divine Liturgy. In choosing the theme of the day he focused on the First Epistle of St. Paul to the Corinthians: "Cover yourself with great

gifts, and I will show you a greater way."

During the anniversary banquet which followed, an insignia and encyclical from His Holiness Karekin II was presented to Dr. Vasken Parsegian in recognition of his tremendous contributions to the preservation of Armenian architectural sites.

Mr. Ohan Ohanian, who was instrumental in securing \$5 1/2 million of antibiotics and medical supplies which were shipped to Armenia, received an award of commendation and appreciation.

Also honored for their devoted service to the community were Deacons John Khachadourian and Bedros Karian.

Encyclical from Catholicos Karekin II being read as Dr. and Mrs. Vaegen Parsegian listen.

Ohan Ohanian received Certificate of Merit.

Order of acolyte being conferred in Granite City.

St. Gregory the Illuminator Granite City, IL

On December 2, St. Gregory Church in Granite City celebrated its 36th anniversary. Officiating at the Divine Liturgy and delivering the Sermon on this joyous occasion, Archbishop Ashtjian conferred the order of acolyte to the following seven boys from the ranks of the Sunday School: Sevag Manooagian, Ara Kambarian, George Schweitzer, Gregory Avdoian, Sarkis Roubanian, Andrew Haggopian and Raffi Roubanian. Nazaret Roubanian was granted the right of bearing the Stole. His Eminence addressed his entire sermon to the newly ordained acolytes, explaining to them the meaning of the four ranks which they received. A banquet and program followed.

Certificates of achievements for 25 years of dedication to the church choir presented to: Margyie Sision, Mary Haroian, Mary Bedian, Agnes Haroian, Arshalous Gerasogian.

(Continued on page 4)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հայկական հին օրացույցի մասին քիչ քան գրուած է մեր սկզբնաղբերդներուն մէջ: Առաջին անգամ Մովսէս Խորենացին է, որ կը նշէ, թէ Ալուայէս Ա.ի օրով (Ն. Բ. 189-ՔՅ) կարգադրուած է հայոց տոմարը: Բայց Հայաստանի նախաքննիչներն ու հայերը անիկ առաջ ալ ժամանակի քաժանդումը ունեցած լլլալու էին: Օրինակ, 1946ին Հայաստանի Թրամանեանի շրջանի Սանահին գիւղին մէջ, պերճամէտու ասին, գտնուած է գտնի մը, որ ծառայած է նաեւ կրքեռ օրացույց:

Մեր հեթանոս նախնիք պիտապաշտ լլլալով՝ օգտագործած են արեւմտնալիկ օրացույցը: Հայկական օրացույցը, գտնուզան շրջաններու, ունեցած է տարբեր տարեկուր կամ Թրամական: Առաջինը՝ Հայկի Թրամական է, որ կրուած է նաեւ Հայկի շրջան, Բուն Հայկի Թրամական կամ Բուն Թրամական հայոց: Ըստ Հայր Առնոր Արքեպի հայիներուն, Բիւր վրայ Հայի նահապետի տարած քաղթանակը տեղի ունեցած է Ն. Բ. 2492 Թրամականի նաւասարդ 1ին (Օգոստոս 11): Եթէ ուզինք Հայկի շրջանի հիմամբ սուր 1801 Թրամականը, ստորտարը ենք երկուքը գտնուրին, ապա՛հա՛ 2492 + 1801 = 4293: Բուն Հայկի Թրամականով՝ տարին բաժնուած էր հասարար 12 ամիսի (Խլաքանիւր 30-ական օրով), որոնք վրայ կանէնայ 13րդ (անէխաց, լլլալուցիւր ամիս մը (5 օրով): Արլաներու անուանները՝ Նաւասարդ, Հուրի, Առնի, Տրք կամ Տիւր, Բարդուց, Արաց, Ահեկան, Արեք, Ահեկան, Մարիւրի, Մարդաց, Հրապից, Ահեկաց:

Տերը է՛ այս բարեբուն ասորգանուրեթեամբ կամ իմաստով գտարեղու: Միայն յայտնիք, որ այս ամանունները մեծ մասամբ դիպցանական ծագում ունին: Առանձին անուանուրցում (օրանուն) ունեցած են հայկական ամուտան 30 օրերը՝ Արեք, Հրանդ, Արամ, Մարդար, Ահրանք, Մարդու, Ասորիկ, Մհուր, Երեթեպեթ, Մուրց, Երեթեպե, Ահի, Պարլիսար, Վանաստուր, Արամազդ, Մանիւր, Ասակ, Մասիւր, Ահահիւր, Արացած, Գրգուր կամ Գրգուր, Կորդի կամ Կորդուիք, Ծնակ, Լուանակ, Յրան, Նալատ, Վահագն, Միւր, Վարդաք եւ Գիւրեթակար:

Այս օրանունները կը ներկայացնին Հայաստանի տեղանուններն ու դիպցանը: Հին հայերը օրը բաժնած են 24 հասարար մասերու եւ Խլաքանիւրին տրուած՝ առանձին ժամանուն:

Յերթերան ժամանունները՝ Արք, ծայր, ծայրագեայ, ճառագայլեան, շտապիւրեան, երկրասեան, շանթակոր, հրակալթ, հուրիւայլեան, Թարանթեան, արքարտ, արկիոր: Գիւրերան ժամանունները՝ Խնասարակ, արլճամուրը, մթացեայ, շարաւտ, կամուտու, բաւական, հասաթախեան, գերակ, լուանձնի, արտատ, լուսախիւլ եւ փայլածու:

Այս անուանումները կամական գնն: Հոն նկատիլ է գերագիտական ճաչակ եւ հակացորովթիւն ցերեկուան եւ գիւրերուան գտնուզան պահերը նրբօրին քննարդեր: Այս անուններին մաս մը պահուած է մեր կեղուին մէջ ո՛չ թէ կրքեռ ժամանուն, այլ ցերեկուան եւ գիւրերուան որը պահերը քննարդը համացորթիւն:

Անշուր, այս գրովթիւնը կամ օրացույցը ունեցած է իր անձնուրթիւնը: Տարին 365 օր է, այլ անթիւ: Գրիկոսնեայ Հայաստանը, հակուտակ Յուլեան տոմարի գրուրթեան, իր սզգային դիւնալիքը պահպանելու հերանկարով շարունակեց գործածել իր սանդղական դրովթիւնը:

Սակայն քրիստոնեայ աշխարհը ունիք Զատիկի օրուան ճշգրտի հարցը: Նիկիոյ ժողովին հուք, Անդրէաս Բիւզանդացին կազմեց 200 տարուան Զատիկական արխաակը, որ կը սկսէր 353ին եւ կը վերջանար 552 տարուան Զատիկին: Զ. դարուն անհրաժեշտ էր նոր արխաակի մը կազմութիւնը: 555ի Գուրին ժողովին մէջ, Ներսէս Բ. Բարեբանդացի կաթողիկոսը տոմարի հարցով ալ գտարեղու, բայց վերջական ձեւը վերցաւ սուր: Երբ էսա Արեքանդրացին Հինգհարիւրամուտը, ապրինքի 582 տարիներու շրջանը յորինեց, Մովսէս Բ. Երիւսղեքեցի կաթողիկոսը 574ին պաշտօնի անցնելով՝ որդեկեց էսալ արխաակը, անոր սկիզբը հարուրով 582 տարուան նաւասարդէն:

Հայոց նոր Թրամականը սկսաւ Յուլիս 1ին: Ասիկա կրուած է Հայոց մեծ Թրամական: ՃԱ. դարուն (1088) Կերը կը գտնէր Հինգհարիւրամուտը: Հայերը պարտարը էին նորը պատրաստել: Գրիգոր Բ. Վկայասիւրի օրով եւ Յովհաննէս Սարկաւագ վարդապետի նախաձեռնութեամբ կազմուեցաւ երկրորդ Հինգհարիւրամուտը: Ան բարեխիւրթիւն մտցուց տոմարին մէջ եւ շարժական տոմարին հայերը անցան անշարժ տոմարին: Ընդունուեցաւ նահանջի դրովթիւնը: Յուլեան տոմարին մէջ, նահանջ ցուց տուար տարիներուն մէջ անէխաց օրերը Յի կուխարին 6 հարուելով, եւ ապախով նաւասարդը կը հաստատ կելուրով Օգոստոս 1ին դնելով: 1084ին կը սկսէ այս Թրամականը, որ կրուած է Հայոց անշարժ տոմար, Հայոց փոքր Թրամական կամ Սարկաւագաբեր տոմար:

1317ին, Արամայի ժողովին մէջ, հայերը որդեկին կրարկել Յուլեան տոմարը: Սակայն, նորին կրղին շարունակուեցաւ գործածուիլ Հայկի Թրամական ու հայոց մեծ Թրամականը: Օրինակ, մեր տպագրի գերեթրուն անուանալեւրթիւն վրայ կամ իրատակարաններուն մէջ կը նշուին թէ՛ գրիտոնիական եւ թէ՛ հայկական թրամականները («Ի Թուրին հայոց...»):

Ճէ. դարուն վերը կը գտնէր Յովհաննէս Սարկաւագի կարգադրուած Հինգհարիւրամուտը: Ազարիս Զուրաբեցին 1616ին կազմեց նոր օրացույց մը, որ ծանօթ է Ազարիսի կամ Զուրաբեցիներու տոմար անունով: Նոր օրացույցը հիւրնամուծօրէն կը պահպանէր հին օրացույցին սկզբունքը-տարին անշարժ էր, ունէր 12 ամիս 30 օրով. յանէնայ ամիս մը 5 օրով: Նահանջ տարիներուն, Էլոր ամիսը կրննեանք 31 օր: Նոր տոմարով տարեկուրը Օգոստոս 1ին կը տեղափոխուէր Սարդա 21ին, գարնան գիւրեարհասարկի օրը:

Ամանունները մեծ մասամբ պարական էին. օրինակ, Շանս (Սարդ), Շաթթ (Մալիս), եւայլն...: Այս տոմարը գործածուած է մեծ մասամբ Նոր Զուրաբի եւ Հնրկատանի մէջ: Օրինակ, հայ մամուրի երակալարկեցին «Ազարարար» ամսալեւրթիւն վրայ գրուած է Թլրայ ամար, որ Յուլեան տոմարին համեմատութեամբ հասարար է Սեպտեմբեր 11 - Հոկտեմբեր 16: Թերթին առաջին թիւը յրա տեանս է Հոկտեմբեր 16ին:

Հնուպայլին, Ազարիս Զուրաբեցին կերուած է հայկական գերեթիկ ամանուններ, ինչպէս Ծղուաբեր, Մարկանտ, Պարուհտ, սակայն, քնն որդեկարուած:

1880ական Թրամականներուն, մեր արեւմտահայ դէմքերն նահապետ Ռուսինեան, Յրանապան Յերակիտրիկեան ընդունած Հայրապետական տոմարին ամանունները հայացնելով՝ առաջարկեց հասեակները՝ Սարներ (Յունուար), Մրիկեր, Զարթիկ, Մարկիկ, Մարդիկ, Հնճար, Տօթար, Սրգար, Կթօն, Թարանօն, Միզն եւ Զիւնէր: Օրեկուրեթականայն հիւր ունին այս անունները: Սակայն սառնք քարծածուեցան:

